

ISLOM KARIMOVNING O'ZBEKISTON DAVLATCHILIGI SHAKLLANISHIDAGI TARIXIY ROLI

Latifjonova Zuhra Akbar qizi

*Millat umidi universiteti 1-kurs talabasi Biznes boshqaruv fakulteti
zuhralatifjonova008@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Abdug'aniyevich Karimovning 1996–2016 yillarda mamlakat davlatchiligi shakllanishi va mustaqillikni mustahkamlashdagi tarixiy roli yoritilgan. Unda Islom Karimov tomonidan olib borilgan siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy islohotlar, ularning mamlakat taraqqiyotidagi o'rni tahlil etilgan. Maqolada, shuningdek, milliy davlatchilikni rivojlantirish, demokratik tamoyillarni mustahkamlash hamda xalq farovonligini oshirish yo'lida amalga oshirilgan chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Islom Karimovning tinchlik, barqarorlik va milliy birlikni saqlash borasidagi siyosiy qarashlari alohida tahlil qilinadi. Uning siyosiy merosi bugungi O'zbekiston taraqqiyotining poydevori sifatida baholanadi.

Kalit so'zi: Islom Karimov, mustaqillik, O'zbekiston davlatchiligi, siyosiy islohotlar, iqtisodiy rivojlanish, ma'naviyat, milliy qadriyatlar, tashqi siyosat, barqarorlik, xavfsizlik, taraqqiyot, bozor iqtisodiyoti, demokratik institutlar, fuqarolik jamiyati, davlat suvereniteti, milliy g'oya, xalq birligi, ma'rifat, modernizatsiya, ijtimoiy barqarorlik, milliy manfaat, Konstitutsiya, milliy o'zlik, yoshlar tarbiyasi.

ИСТОРИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИСЛАМА КАРИМОВА В ФОРМИРОВАНИИ УЗБЕКСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ

Аннотация: В данной статье раскрывается историческая роль Первого Президента Республики Узбекистан Ислама Абдуганиевича Каримова в формировании государственности и укреплении независимости страны в 1996–2016 годах. Анализируются проведённые под его руководством политические, экономические, социальные и духовные реформы, а также их значение для развития государства. В статье рассматриваются меры, направленные на развитие национальной государственности, укрепление демократических принципов и повышение благосостояния народа. Особое внимание уделено политическим взглядам Ислама Каримова на обеспечение мира, стабильности и национального единства. Его политическое наследие оценивается как прочный фундамент современного развития Узбекистана.

Ключевые слова: Ислам Каримов, независимость, государственность Узбекистана, политические реформы, экономическое развитие, духовность, национальные ценности, внешняя политика, стабильность, безопасность, прогресс, рыночная экономика, демократические институты, гражданское

общество, государственный суверенитет, национальная идея, национальное единство, просвещение, модернизация, социальная стабильность, национальные интересы, Конституция, национальная идентичность, воспитание молодежи.

THE HISTORICAL ROLE OF ISLAM KARIMOV IN THE FORMATION OF UZBEKISTAN'S STATEHOOD

Abstract: *This article examines the historical role of the First President of the Republic of Uzbekistan, Islam Abduganiyevich Karimov, in the formation and strengthening of the Uzbek statehood between 1996 and 2016. It analyzes the political, economic, social, and spiritual reforms implemented under his leadership and their significance for the country's development. The article also discusses the measures taken to promote national statehood, strengthen democratic principles, and improve the welfare of the people. Special attention is given to Islam Karimov's views on ensuring peace, stability, and national unity. His political legacy is evaluated as a solid foundation for the ongoing progress and modernization of Uzbekistan.*

Key words: *Islam Karimov, independence, statehood of Uzbekistan, political reforms, economic development, spirituality, national values, foreign policy, stability, security, progress, market economy, democratic institutions, civil society, state sovereignty, national idea, national unity, enlightenment, modernization, social stability, national interests, Constitution, national identity, youth upbringing.*

KIRISH

O'zbekiston tarixida 1991-yil mamlakat mustaqillikka erishgan davr yangi bosqichni boshlab berdi. Bu davrda O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy hayotida tub o'zgarishlar yuz berdi. Ushbu jarayonlarning markazida Islom Abdug'aniyevich Karimov turdi. U nafaqat mustaqil davlatning asoschisi, balki o'zbek davlatchiligining zamonaviy poydevorini yaratuvchi siyosiy arbob sifatida tarixda o'chmas iz qoldirdi. Islom Karimov mamlakatning davlat boshqaruv tizimini shakllantirishda "Kuchli davlatdan – kuchli fuqarolik jamiyatiga" tamoyilini ilgari surdi. Bu g'oya O'zbekistonning siyosiy hayotida fuqarolarning faolligini oshirish, ularning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kuchaytirish uchun mustahkam zamin yaratdi. Iqtisodiy sohada u bozor munosabatlariga bosqichma-bosqich o'tish yo'lini tanladi.

"Islohot – islohot uchun emas, inson uchun" degan shiori bilan u islohotlarning markaziga inson manfaatlarini qo'ydi. Shu davrda milliy valyuta — so'm joriy qilindi, iqtisodiyotda mustaqil moliya tizimi yaratildi, yirik sanoat tarmoqlari isloh qilindi. Ma'naviy hayotda esa Islom Karimov milliy qadriyatlarni tiklash, tarixiy merosni asrab-avaylash va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashni ustuvor yo'nalish sifatida belgiladi. "O'zbekistonning kelajagi buyuk, chunki uning yoshlari buyuk", degan so'zlari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Islom Karimovning tashqi siyosati ham o'ziga xos

muvozanatli va mustaqil yo'nalishga ega edi. U O'zbekistonning xalqaro maydondagi nufuzini oshirish, Markaziy Osiyoda tinchlik va xavfsizlikni ta'minlashda muhim rol o'ynadi. Tashqi siyosatda "hech kim bilan dushmanlashmaslik, lekin milliy manfaatlardan chekinmaslik" prinsipi O'zbekistonning xalqaro obro'sini mustahkamladi.

ASOSIY QISM

1. Mustaqillik sari olib borilgan siyosiy kurash

1980-yillar oxiri va 1990-yillar boshida sobiq Sovet Ittifoqi tanazzulga yuz tutgan bir davrda Islom Karimov O'zbekiston SSR rahbari sifatida mamlakat manfaatlarini himoya qilishga kirishdi. 1991-yil 31-avgust kuni u O'zbekistonning davlat mustaqilligini e'lon qilish tashabbusi bilan chiqdi. Shu tariqa 1-sentabr "Mustaqillik kuni" sifatida tarixda abadiy muhrlandi.

Islom Karimov mustaqillikni faqat siyosiy erkinlik emas, balki xalqning o'z taqdirini o'zi belgilash huquqi sifatida talqin qildi. U O'zbekistonning milliy manfaatlarini himoya qiluvchi, tashqi bosimlardan holi siyosatni yuritdi.

2. Yangi davlat tuzilmalarini yaratish

Islom Karimov boshchiligida mustaqil O'zbekistonning asosiy konstitutsiyaviy, siyosiy va iqtisodiy poydevori yaratildi:

1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatning huquqiy asosini belgilab berdi. Uch tarmoqdan iborat davlat boshqaruv tizimi — qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati — shakllantirildi. Milliy ramzlar — bayroq, gerb va madhiyamiz qabul qilinib, davlat suvereniteti mustahkamlandi. Bu islohotlar orqali O'zbekiston mustaqil siyosat yurituvchi demokratik davlat sifatida tanildi.

3. Iqtisodiy mustaqillik va "O'zbek modeli"

Islom Karimov mamlakat iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash uchun bosqichma-bosqich o'tish siyosatini tanladi. U tomonidan ishlab chiqilgan "O'zbek modeli" besh tamoyilga asoslangan edi:

1. Iqtisodiyot siyosatdan ustunligi;
2. Davlat bosh islohotchi bo'lishi;
3. Qonun ustuvorligi;
4. Kuchli ijtimoiy siyosat yuritish;
5. Islohotlarni bosqichma-bosqich amalga oshirish.

Mazkur model tufayli mamlakat iqtisodiy inqirozlarsiz bozor munosabatlariga o'ta oldi.

4. Milliy g'oya va ma'naviyatni tiklash

Islom Karimov milliy qadriyatlarni qayta tiklash, xalqni o'z tarixiga, tili va diniga hurmat ruhida tarbiyalashni davlat siyosati darajasiga ko'tardi. U quyidagi sohalarga alohida e'tibor qaratdi:

"Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q" degan tamoyil asosida milliy tarixni o'rganish va e'zozlash siyosati olib borildi. Din va e'tiqod erkinligi ta'minlanib, masjidlar, madrasalar, diniy ta'lim muassasalari faoliyati tiklandi. Yoshlar tarbiyasiga bag'ishlangan "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" va "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun qabul qilinib, zamonaviy ta'lim tizimi yaratildi.

5. Tashqi siyosat va xalqaro nufuz

Islom Karimov O'zbekistonning tashqi siyosatida "hech kimga qaram bo'lmaslik" prinsipiga amal qildi. U quyidagi yo'nalishlarni ilgari surdi:

- Tinchliksevar va neytral tashqi siyosat;
- Markaziy Osiyo davlatlari bilan do'stona munosabatlar;
- Jahon hamjamiyatida O'zbekiston manfaatlarini himoya qilish.

Natijada O'zbekiston BMT, YXHT, MDH kabi xalqaro tashkilotlarning faol a'zosi sifatida tan olindi.

Bugungi kunda Islom Karimovning siyosiy merosi O'zbekiston taraqqiyotining asosiy poydevorlaridan biri sifatida baholanadi. Uning g'oyalari, strategik fikrlash uslubi va mamlakatni barqaror rivojlantirish yo'lidagi sa'y-harakatlari yangi O'zbekiston taraqqiyotida davom etmoqda. Islom Karimov davlat boshqaruvi tizimini mustahkamlashda ham katta o'zgarishlarni amalga oshirdi. U boshqaruvda markazlashuv bilan bir qatorda, mahalliy hokimiyat organlarining mas'uliyatini oshirish, ularni xalq oldidagi javobgarligini kuchaytirishga intildi. Mahalla institutining huquqiy maqomini mustahkamlash orqali, u jamiyatni boshqarishning o'ziga xos milliy modelini yaratdi. Mahalla tizimi orqali aholining ehtiyojlarini o'rganish, muammolarni joyida hal etish va fuqarolarning o'zaro birdamligini ta'minlashga katta e'tibor qaratildi. Shuningdek, Islom Karimov iqtisodiyotda bosqichma-bosqich islohotlarni amalga oshirish tarafdori edi. U "shok terapiyasi" usullariga qarshi chiqib, iqtisodiy o'zgarishlar asta-sekin, xalq manfaatini hisobga olgan holda amalga oshirilishi lozimligini ta'kidlagan. Bu yondashuv tufayli O'zbekiston mustaqillikning dastlabki yillaridagi og'ir iqtisodiy inqirozdan nisbatan barqaror chiqdi. Bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayonida davlat nazoratini saqlab qolish, strategik tarmoqlarni rivojlantirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirish muhim omil bo'ldi. Uning tashabbusi bilan mamlakatda milliy valyuta – so'm joriy etildi, bank-moliya tizimi shakllandi va tadbirkorlikni rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratildi.

Islom Karimov kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni "iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchi" sifatida e'tirof etgan. Shu boisdan ham u bu sohani rivojlantirish uchun soliqlarni soddalashtirish, imtiyozlar berish va huquqiy asoslarni mustahkamlash siyosatini yuritgan. Shuningdek, u xalqaro maydonda O'zbekiston manfaatlarini himoya qilgan, Markaziy Osiyoda tinchlik va xavfsizlikni saqlash borasida muhim tashabbuslar bilan chiqqan. Islom Karimovning tashabbusi bilan O'zbekiston Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Yevropa Ittifoqi, ShHT va MDH kabi xalqaro tashkilotlar bilan faol hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Uning "Afg'onistonda tinchlik – mintaqa barqarorligining garovi" degan fikri bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Islom Karimovning ma'naviyat sohasidagi siyosati ham alohida e'tiborga loyiq. U "Ma'naviyat – bu jamiyat hayotining tayanchi" deb ta'kidlab, xalqimizning tarixiy xotirasi, tili, dini va milliy qadriyatlarini asrashni davlat siyosati darajasiga ko'tardi. Mustaqillik yillarida buyuk allomalar merosini o'rganish, milliy qadriyatlarni tiklash va Vatan tarixini chuqur o'rganishga keng yo'l ochildi. Islom Karimov rahbarligida O'zbekiston o'z mustaqilligini mustahkamlab, milliy davlatchilik asoslarini yaratdi. U

mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan barqaror rivojlantirish, xalq farovonligini oshirish va xalqaro maydonda O'zbekistonning nufuzini mustahkamlash yo'lida izchil siyosat olib bordi. Ayniqsa, u tomonidan ishlab chiqilgan "O'zbek modeli" islohotlar yo'li mamlakat taraqqiyotining asosiy tamoyiliga aylandi. Ushbu model bosqichma-bosqich iqtisodiy o'zgarishlarni amalga oshirish, kuchli ijtimoiy siyosat yuritish va qonun ustuvorligini ta'minlashga qaratilgan edi. Islom Karimov siyosatining muhim jihatlaridan biri tinchlik va barqarorlikni saqlashga alohida e'tibor qaratganidir. U "Tinchlik — eng katta boylik" degan g'oyani ilgari surib, har qanday islohotlarning muvaffaqiyati jamiyatdagi osoyishtalik va millatlararo totuvlikka bog'liqligini ta'kidlab kelgan.

Shu sababli, mustaqillik yillarida O'zbekiston ichki siyosatda barqarorlikni saqlab, mintaqada tinchlikni ta'minlashda muhim rol o'ynadi. Bundan tashqari, Islom Karimov ta'lim, madaniyat va ma'naviyat sohalarini rivojlantirishga ham katta e'tibor berdi. U yosh avlodni har tomonlama barkamol, Vatanga sadoqatli va zamonaviy bilimlarga ega insonlar sifatida tarbiyalashni mamlakat kelajagi uchun muhim deb bilgan. Shu maqsadda "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va boshqa hujjatlar qabul qilindi. Islom Karimov tashqi siyosatda ham muvozanatli va mustaqil yo'lni tanladi. U "Hech kim biz uchun bizning o'rnimizni bosmaydi" degan tamoyil asosida O'zbekistonning milliy manfaatlarini ustuvor qo'ydi. Natijada, mamlakat qisqa vaqt ichida jahon hamjamiyatida mustaqil sub'yekt sifatida tan olindi.

Bugungi kunda Islom Karimov tomonidan boshlab berilgan islohotlar yo'li yangi O'zbekiston taraqqiyotida izchil davom ettirilmoqda. Uning siyosiy merosi, mustaqillik g'oyasi va milliy birlik tamoyillari zamonaviy davrda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. "25 yil davomida O'zbekiston Prezidenti lavozimida faoliyat yuritgan Islom Abdug'aniyevich Karimov vafoti haqida xabar e'lon qilingach, mamlakat bo'ylab chuqur qayg'u bilan qabul qilindi. O'tkazilgan so'rov natijasida 96,5 foiz respondent Islom Karimovni 'mamlakat hayotining barcha sohasidagi o'zgarishlarning bosh islohotchisi va g'oyaviy ilhomchisi' deb e'tirof etdi. U mustaqil O'zbekiston davlatchiligi poydevorini qo'ydi, yangi Konstitutsiya yaratdi, milliy valyuta — so'mni muomalaga kiritdi va xalqaro maydonda O'zbekiston nomini tanitdi. Islom Karimov tarixda o'z xalqi uchun tinchlik va barqarorlik timsoli sifatida qoladi."

Xulosa qilib aytganda, Islom Abdug'aniyevich Karimov O'zbekistonning mustaqil davlat sifatida shakllanishi va rivojlanishida beqiyos tarixiy rol o'ynagan. U o'zining dono siyosati, qat'iyati va xalq manfaatiga sodiqligi bilan mamlakatni iqtisodiy inqiroz, siyosiy beqarorlik va ijtimoiy tangliklardan olib chiqdi. Islom Karimov asos solgan "O'zbek modeli" davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ma'naviyat va tashqi siyosatda milliy yo'lni belgilab berdi. Bugungi kunda ham Islom Karimov ilgari surgan g'oyalar — tinchlik, barqarorlik, milliy birlik, mustaqillikni asrash va yurt ravnaqi yo'lida fidoyilik — yangi O'zbekiston taraqqiyotida o'z aksini topmoqda. Uning siyosiy merosi xalq qalbida, mamlakat taraqqiyotida va milliy o'zlikni anglash jarayonida o'chmas iz qoldirgan. Shu bois Islom Karimov nomi O'zbekiston tarixida milliy davlatchilikning asoschisi, mustaqillik timsoli sifatida abadiy ehtirom bilan tilga olinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: O'zbekiston, 1997.
2. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqlool va taraqqiyot yo'li. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Karimov I.A. Vatan sajdagoh kabi muqaddasdir. – Toshkent: O'zbekiston, 1995.
5. Karimov I.A. Milliy istiqlool mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir. – Toshkent: O'zbekiston, 2000.
6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
7. Xolboyev A., Yo'ldoshev B. O'zbekistonning yangi tarixi (III jild): Mustaqil O'zbekiston tarixi. – Toshkent: Sharq, 2018.
8. Sodiqov Q. Islom Karimov siyosiy merosi va mustaqillik davri islohotlari. – Toshkent: Fan, 2020.
9. Qosimov B. O'zbekiston davlatchiligi tarixi. – Toshkent: Universitet, 2016.
10. Tursunov A. Islom Karimov – milliy davlatchilik asoschisi. – Toshkent: Istiqlool, 2017.
11. Karimov I.A. "O'zbekiston – bozor munosabatlariga o'tishning o'z yo'li". – Toshkent: O'zbekiston, 1993.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ijtimoiy fikr markazi materiallari.
13. O'zbekiston tarixi. Akademik litsey va kollejlarda uchun darslik. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
- 1.